

MÚLTIDÉZŐ

I I . É V F O L Y A M , 2 0 1 2 . P Ü N K Ö S D H A V A

EMLÉKEZÉS EGY HAJDANI SZÉCSENYI PLÉBÁNOSRA

Amikor először találkoztam a nevével, mindig zavarba ejtetett a neves lírikussal való névazonosság, pedig valójában a költő volt fiatalabb nála. Ő volt az egymás után helyben elhunyt plébánosunk közt a középső. Nevében a nagy 20. századi magyar költővel volt azonos, sorsában pedig a szintén 20. századi híres hitújító püspökkel, Prohászka Ottokárral, mivel mindketten hívatásuk teljesítése közben a szószéken haltak meg. Szabó Lőrinc 1968. július 13-án született Kemenesszentpéteren földműves szülők (Szabó Lőrinc, Horváth Rózsa) gyermekeként. 1891. július 16-án szentelte fel Hidasy Kornél püspök, de már ekkor egy éve a szombathelyi Szent Ágoston Egyesület alelnöke és titkára volt. Először Bánokszentgyörgyön volt káplán egy évig, majd 1892-95 között Felsőpatyon. Ezt követően Sárvára (1895-1901), majd Szombathelyre került káplánnak. 1902 februárjában, Gróf Ferenc szécsenyi plébános halála után István Vilmos püspök nevezte ki vasszécsenyi plébánosnak. Október 29-én már Ő adott otthont a szombathelyi esperes-kerületi koronai értekezletnek, és ezt a „házgazda” szerepet több alkalommal is megismételte (1906, 1910, 1913, 1916, 1922) közel negyed százados vasszécsenyi plébánossága alatt. Az ekkor 34 éves plébános megújította az egyházközség és a falu vallási és társadalmi életét. Egyesületeket alapított

(Szt. István Társulat, Szt. László Társulat, Katolikus Népszövetség, Katolikus Ifjúsági Egyesület), amelyekben elnöki és vezetőségi posztokat töltött be. Az egyesületek a szécsenyi és lipárti tanítók vezetésével évről-évre szindarabokat adtak elő. 1904-ben felújította a szécsenyi iskolát, 1913-ban Lipárton új iskolát építtetett. Ugyanebben az évben a zsúri tagja között találjuk a Vasszécsenyben megrendezett Vasvármegyei Gazdasági Egyesület állatkiállításán. 1916-ban ünnepelte 25 éves papi jubileumát. Sajnos küzdenie kellett a plébánosi javadalmiért Vasszécseny községgel, illetve Belegi Lajossal és Ebergényi Margittal a szécsenyi templom fenntartásával járó kegyúri kötelezettségek elmulasztása miatt. Elkezdte a szécsenyi és a lipárti templom felújításait, amiket csak utódja, Kis József plébános tudott csak befejezni. Jó kapcsolatokat ápolt báró Sédeni Ambrózy Terét tanai földbirokkal, aki ennek köszönhetően önzetlen patrónusi szerepet vállalt a szécsenyi és lipárti templomoknál. 1920-ban a lipárti iskolaszék döntésével ellentétben önzetlenül támogatta az ideiglenesen a lipárti iskolába helyezett tanítókat, Némethy Miklóst és feleségét, Wlasich Matildot. Később Némethy Miklóst a nagykajdi iskolába szerette volna áthelyezni, ezzel a házaspárral való jó viszonya megromlott, és azok Zala vármegyében helyezkedtek el inkább. 1925 tavaszán gróf Mikes János püspök esperessé nevezte ki, azonban csak pár hónapig tölthette be ezt a megtisztelő funkciót, mivel június 11-én, Pünkösdhétfőn, misézés közben rosszul lett, a szombathelyi Emberbaráti Kórházba szállították, de már nem tudták megmenteni az életét. (Ekkor repedt meg a szécsenyi templom harangja, és a nép ezt a halálával hozta összefüggésbe.) Sírja a szécsenyi temetőben található, a szécsenyi plébánián maradt kéziratos hagyatéka annak lebontásakor a szemétdöbrébe került. (Képek: Szabó Lőrinc, 1891-es felszentelési csoportkép – ő az alsó sorban középen, sírja a szécsenyi temetőben, sírkövének részlete)

FURCSA JUBILEUM - JÖVŐRE LESZ 100 ÉVES A LIPÁRTI SAROKISKOLA

1874. december 1-én kelt az első lipárti katolikus iskola alapító levele, amely az 1868-as népoktatási törvény miatt többek közt a következőket foglalta magában: „Hogyha bármikor az idők folyamán, az iskola jellege megszűnne katolikus lenni, abban a pillanatban az épület, kötelezően és szükségszerűen, megszűnik iskola lenni, és a telek az épülettel együtt, visszaszáll a lipárti templomra. A határozatot Lipárt község teljes felnőtt férfi lakossága aláírta. (Baráth László, Bozzay Ferenc, Danka József, Egyed László, Fekete György, Fekete János, Fekete Lajos, Horváth Ferenc, Horváth Mihály, Gerezsd István, Gombkötő István, Gombkötő György, id. Gombkötő György községbíró, Gombkötő Mihály, Kapui Ferenc, Kapui István, Kapui János, Károly Mihály, Kovács László, Köves Antal kanonok – szécsenyi plébános, Marton Ferenc, Nagy Imre,

Nagy István, Nagy János, Nagy József, Nagy Mihály, Nagy Péter, Sós György, Stóger János, Sütő Ádám, Sütő János, Szél Ignác járási szolgabíró, Szmodics József a Székeskáptalan lipárti uradalmának számtartója, Takács János, Vörös György és Vörös Mihály) Ezek után 1875-ben Lipárt politikai község árverés útján megvásárolta a falu központjában lévő téglából épült lakóházat 2566 forint. Az átalakítás és átépítés 3450 forintba került, míg az iskola belső felszerelése 85 forintba. 1910 nyarán épület-felújítási tervet készítettek Szily János vasvári építési vállalkozóval, aki ezen kívül egy teljesen új iskolatervet és készített. Az engedélyezési tervek azonban a püspökváltás miatt elakadtak, így 1912-ben már az újonnan megválasztott püspök, gróf Mikes János, árvízveszélyre hivatkozva elvetette a terveket, és az Ő javaslatára az iskolatelek országútfelőli részére egy teljesen új, modern iskolaépület terve készült el. 1913-ban Vinkovics István és Wendl Mátvás rumi építési vállalkozók felépítették az új iskolát. Szeptember 11-én, többek közt Sinkovich Elek főszolgabíró jelenlétében vették át az épületet. Szeptember 21-én, a vasárnapi mise után Rosenblüh Antal kerületi esperes szentelte fel az iskolát. A templomból körmenet vonul az iskoláig, itt Kardos József táplánfai káplán tartott avató beszédet, amiben részletezte az iskola hivatását. Közben elszállt egy évszázad, mára az iskola épülete teljesen elhanyagolttá vált. A jelenlegi képviselőtestület a múlt év

végén döntött az eladásáról. A lipárti falurésznek nincs egyetlen közösségi, közhasznú épülete ahol az iskolától független kulturális, művelődési programokat lehetne megvalósítani. Helytörténeti múzeumként, vagy akár az Ásványmúzeum kibővítéseként hasznosítható lehetne. (Képek: Homlokzati rajz, a Sarokiskola eredeti állapotában.)

SZEMTANÚ - KIS JÓZSEF PLÉBÁNOS (3)

Süle József (1885-1972) igazgató-tanítót 1928-ban nevezték ki igazgatónak a vasszécsenyi iskolához, és egyben esperes-kerületi tanfelügyelőnek. 1904-46 között, 42 éven át volt tanítója, a falu lámpása Vasszécsenynek. Kis József plébános 1928-as, kinevezése alkalmából írt beszédéből idézünk ezúttal: „Mélyen tisztelt ünneplő közönség! Ünnepleni jöttünk össze egy férfiút, aki sohasem kereste az ünneplést. Dolgozott, munkálkodott csendben, szépen az iskolában, és hittel, lélekkel a templomban, betartva Krisztus jóságos intelmét. „A ti szerénységetek ismeretes legyen minden ember előtt.” De a szerénység ibolyája, ha elbújik is az ember szeme elől, az emberek mégis ibolyáznai mennek, és nem kökényvirágot, vagy lábatlankodó zsbavirágot szedni... A mi községünket az a kitüntetés érte, hogy szeretett kántortanító urunkat Püspök Úr Őméltósága igazgatótanítónak is kinevezte és esperes-kerületi iskolalátogatónak is. Természetesen az érdem kizárólag tanító urunké,

De kitüntetésére büszke lehet a község is, és joggal kívánhatja magának, hogy az örömben osztozkodhassék. Megosztott öröm, kettős öröm. Hallja meg hát az egész ünneplő közösség a kinevezési okmányok hivatalos szövegét... Ha tanítókat és tanítónőket látunk magunk előtt, arra gondolunk, hogy egy nagy és jótékony erővel nézünk szembe. A tanítók az emberi lélek alakítói és képzői. Kezükben formálódnak a lelkek, a lelkekkel a családok, a családokkal a társadalom. Nagy tisztelettel nézünk egy szobrászra művésze miatt. De mi egy szobrász, ha még oly lángész is, egy tanítóhoz képest? A szobrász anyagot formál csupán, a tanító lelket, egy nemzet jövőjét! Egyébként az ellenségeink is tudják, hogy a tanítók kezén fordul meg a jövő. 1919-ben, mivel nem voltak megelégedve velük, külön tanfolyamon akarták őket átfőmálni. Tudták jól, hogy a kommunizmus tanítóinak először maguknak kell kommunistáknak lenni, hogy másokat kommunizmusra tudjanak tanítani... A keresztény katolikus többlet szükséges a katolikus tanítóban azért, hogy katolikus iskolában vallásos nevelést tudjon nyújtania gyerekeknek. A vallásos nevelés nem egybefogó rendszerkeresés, a vallásos nevelés nem hozzáadás, Ilyen krisztusi nevelést csak az adhat, aki maga is éli a kereszténységet. A kereszténység nem száraz tudás, nem terméketlen hit, hanem tűz, szellemi élet. Az életben megállás nincs. Nincs határa a nevelésnek, és az erőt kibontó tevékenységnek. Minden percben önmagunkat neveljük, vagy gyarlóbbá leszünk. Ha ez áll mindenkire, akkor sokszorosán áll a tanítóra, aki életét az iskola kis

csapatában tölti el. Mikor az egyik kis csapatot már kiképezte, rendbe szedte, megszerette, örömet leli bennük, akkor azok az iskolából kirepülnek. Újoncok vonulnak be, kis butácskák, tehetetlenek, rendetlenek. Évről-évre újult erővel nekilátni, hogy bevezesse az újoncokat a vallásos életbe, megtanítsa a betű-vetés, számolás művészetére, bizony nem kis dolog... Örülhet a község, akinek ilyen tanítója van. Szívünk melegével üdvözljük hát a mai napon, amikor 25 esztendő munkájáért Püspök Urunk igazgatónak és kerületi iskolalátogatónak kinevezte. Kívánom, hogy még legalább 25 esztendeig friss erőben mozoghasson az iskolában és új hivatalában, úgy kedves családjá, mint Vasszécseny község legnagyobb öröme. Isten éltesse." Ezzel a megemlékezéssel egyben Sütő József unokáját, prof. dr. Szabó Miklóst, az ELTE nyugalmazott rektorát, Akadémikust, nemzetközi hírű régészprofesszort is köszönti a Múltidéző, abból az alkalomból, hogy idén március 15-én, Széchényi - Díjban részesült. (Képek: Esperes-kerületitanácskozás 1927-ben - Kis József az álló sor bal szélén, elsődözők közt középen, ezúttal bal szélén Sütő Károly, jobb szélén Dragovics Jenő tanítókkal, Süle József igazgatótanító)

VASSZÉCSENY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (4)

Az előző számban a Szkok családról készült festményekkel zártuk a sorozatunkat, tehát illő, hogy ezúttal itt folytassuk. A Radnóti Kovács Árpád által készített festmények után a Szkok család sorsa tragikusan megváltozott, özvegy Szkok Andornét koncepciók perben elítélték, a Szkok malmokat államosították, a család maradék részét kismémmizték, így a Vasszécsenyhez köthető legjelentősebb képzőművészeti munkásság, Szkok Iváné, nem itt jött létre, hiszen a család a gyerekekkel együtt Visegrádra menekült a faluból 1950 novemberének elején. Szkok Iván festőművésznek, településünk díszpolgárának munkásságára tehát akkor térünk vissza majd, amikor az létrejön, a 70-es-80-as években, amikor időrendben odáig jutunk. Azonban a lipárti Szkok család épülete úgy látszik sorsszerűen hozzákötődött a képzőművészethez. Az államosítás után a megüresedő épületben több családot költöztettek be, így itt cseperedett fel Kamper Lajos, a későbbi grafikusművész (Vasszécseny címerének megalkotója), miután apja a malomban dolgozott. Az ő munkássága a 80-as-90-es évekre esik, tehát időben majd Szkok Iván után kerül sor annak bemutatására. Ugyancsak ennek az épületnek az udvarán nőtt fel Stenczinger Katalin, akinek édesapja szintén a malomban dolgozott. Stenczinger Katalint a Múltidéző már egy korábbi számában bemutatta, de a 60-as évektől itt készült munkáival a következő szám fog foglalkozni. A Szkok házban pedagógusként élt Pozsonyi János festő-és grafikusművész. Pozsonyi János 1933. június 24-én született Szombathelyen, édesapja ugyanilyen néven textilkereskedő volt Szombathelyen, édesanyja Kaiser Aranka volt. Az elemi iskoláit a szombathelyi püspöki iskolában 1939-43 között járta ki. A középiskolát a szombathelyi Premontrei Gimnáziumban kezdte meg, majd annak megszűnése után a Faludy Gimnáziumban folytatta, végül a Nagy Lajos Gimnáziumban érettségizett 1951-ben. 1955-ben a Pécsi Tanárképző Főiskolán szerzett földrajz-rajz szakos tanári diplomát. A vasszécsenyi iskolában 1954-56

között tanított. 1967-57 között a szombathelyi Hollán Ernő utcai általános iskolában, majd 1957-59 között a szombathelyi Zrínyi általános iskolában tanított. 1959-től nyugdíjazásáig, 1993-ig a szombathelyi Tanárképző Főiskola gyakorló iskolájának, a Bolyai János általános iskolának volt a szakvezető rajztanára. 1980-ban a kiváló munkájáért Miniszteriumi Kitéüntetést kapott. 1966 óta kiállító művész, alapító tagja volt a Fialat Vasi Képzőművészek Csoportjának, a későbbi Vasi Műhelynek. Művészetére mindig is a kontrasztos dekorativitás volt a jellemző. Különböző, egyedi festészeti és grafikai technikákkal kísérletezett. Hosszabb betegség után 2008. június 23-án, egy nappal 75. születésnapja előtt hunyt el Sé és Szombathely közt a mentőkocsiban. Vasszécsenyben készített fotográfiai helytörténeti jelentőségűek. Mivel zárkózott, visszahúzó személyiség volt, művészetének értékei még a régióban sem kellően ismertek. Az idei Ambrózy hét alkalmával kerül megrendezésre az

Iskolánkban az emlékkiállítás, ami átfogóan mutatja be négy évtizedes alkotói pályáját. (Képek: Pozsonyi János a vasszécsenyi éveiben, rajzóra a szabadban, Munkások-, Halak-, Házak-, Ballada-, Holbein tanulmány-, Kioszk című grafikái.)

AMBRÓZY TERÉZ LEGENDÁS TÖLGYFÁJA

A cím még véletlenül sem elírás, ugyanis nemcsak a bátynak, Ambrózy-Migazzi Istvánnak léteztek nevezetes fáí, hanem nálánál egy évvel fiatalabb Ambrózy Teréznek is. Ambrózy Teréz élete az utóbbi időben került reflektorfénybe, idén halálának 70. évfordulóján, a Jóság fejedelmasszonya címmel könyv is jelenik meg róla Szombathelyen. Ambrózy Terézzel a Múltidéző is már több számában foglalkozott, ezúttal abból az apropóból, hogy a hajdan Lipárt községtől megvásárolt évszázados tölgyfán levő Mária kép felújításra került. A Rákóczi fának is nevezett híres tölgyfa valóban több-száz éves volt, amikor Kapui Kálmán a múlt század hetvenes éveiben levédette, azonban ez a védettség nem mentette meg attól, hogy később kivágják. (Eszterházy Antal kuruc kapitány csapatai valóban itt vertek tábor 1708 nyarán.) Ambrózy Teréz miután megvásárolta a fát, egy kegyképet is készített rá a Hétfájdalmú Szűzről. A képet a pléhkrisztusokhoz hasonlóan vaslemezre festették, feltételezhetően Lewisch Róbert műhelyében. A képnek fából kis fiúkat is készítettek, valamint egy imázsamolyt

helyeztek el elé. A Lipárti Tűzoltó Egyesület, aminek Ambrózy Teréz egyik alapítója volt, a Mária képnél tartotta gyakorlatait, majd később a helyi Levente Egyesület a tábori miséit. 1945-ben az orosz katonák a képet átlőtték. Ezek után azt a lipárti templom sekrestyéjébe vitték, és már többet nem került vissza a helyére. A tölgyfa még 1948-ig megőrizte kiemelt státuszát, itt tartották az iskola március 15-i ünnepeit. A tölgyfát többen versben is megörökítették. (Képek: A tölgyfa előtt Boda

Károlyné, Ambrózy Teréz egyik felkaroltja, Pintér Gábor fotója a tölgyfáról, a Hétfájdalmú Szűz, a tölgyfa csonkjá ma.)

A következő szám tartalmából: A szécsenyi templom főoltárképéről, Vasszécseny a képzőművészetben (5), Szentanú - Kis József plébános (5), Templomi zászlóinkról